ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ

Шматченко С., Гриньова М.В.
Полтавський ДПУ імені В.Г. Короленка

Екологічна етика, як основний напрямок прикладної етики, пропонує і захищає системну і багатогранну концепцію моральних взаємовідносин між людьми і природою. Екологічна етика передбачає, що людська поведінка по відношенню до природи може спрямовуватись і спрямовується моральними нормами [4].

Людина протягом всього життя перебуває в тісному зв'язку з природою, здійснюючи переважно негативний вплив на неї з метою задоволення власних матеріальних і духовних потреб, що призводить до порушення гармонійних взаємовідносин між людиною і природою. Тому на сучасному етапі основним завданням шкільної освіти України є підготовка учнів до життя у сучасному суспільстві; виховання у дітей належного відношення до природи; знання морального статусу, прав природи і обмеження прав людини; сприяти формуванню в свідомості дітей високої оцінки до внутрішніх нематеріальних цінностей природи. Такі концепції яскраво відображаються в екологічній етиці яка передбачає руйнування старих стереотипів взаємодії людини з природою, багаточисленних антропоцентричних міфів і цінностей, відмову від нераціональних і негуманних видів природокористування, вироблення нового екологічного світогляду, що дозволить успішно існувати природі і людині.

Екологічна етика сприяє формуванню екологічної свідомості за рахунок використання різноманітних методів навчання. Важливу роль у вивченні природи відіграє метод спостереження за об'єктами і явищами природи. Цей метод доцільніше використовувати при вивчені природознавства, а саме в період найбільш активного формування інтелекту, фундаментальних структур мислення у дітей, тобто у віці від 11 до 17 років, що відповідає віку V-VI класів загальноосвітньої школи. Саме в цих класах при переході учнів від початкової школи до вивчення окремих предметів природничого циклу, учні мають навчитися систематизувати природничо-наукові знання, оскільки діти на доступному рівні, розглядають зв'язки між неживою і живою природою, між різноманітними компонентами живої природи, між природою і людиною. Адже досить важко уявити предмет, якщо ми його ніколи не бачили. Знання тоді будуть достовірними, коли вони формуються на основі достовірних фактів, бо відсутність запасу конкретно-образних уявлень учнів призводить до формального засвоєння знань про навколишнє середовище [1].

Актуальність розробки цього питання обумовлюється необхідністю розвитку системного мислення учнів, нагромадження фактичного матеріалу, чуттєвого досвіду, який осмислюється з метою оволодіння системою знань, формування адекватного ставлення до предметів природничого циклу. Учні мають навчитися систематизувати природничо-наукові знання, формувати з різноманітних знань про природу цілісну систему. Такий тип мислення до-

зволяє співставляти незрозуміле із зрозумілим, часткове з цілим.

Метою нашого дослідження є науково-теоретичне обґрунтування методу спостереження при вивченні курсу природознавства в V-VI класах; експериментальна перевірка ефективності методу спостереження на формуванні системи знань про природу під час вивчення інтегрованих курсів з природознавства.

Результати аналізу стану досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та практиці навчання засвідчує ефективність формування знань про природу за умов використання методу спостереження як загальної основи систематизації навчального матеріалу, що призводить до формування в дитини спостережливості. Спостережливість впливає на структуру і зміст інших психічних процесів, оскільки спостережлива дитина, глибше мислить і розуміє. Це полегшує засвоєння знань та умінь, забезпечує кращі результати в навчанні.

Метод спостереження в реалізації завдань екологічної етики сприяє накопиченню в учнів знань про змінність навколишнього середовища. Діти бачать, що одні і ті ж об'єкти і явища природи бувають різними протягом доби, одного сезону, в різні сезони року. На основі спостережень учні встановлюють залежність живих організмів від явищ природи (від світла, характеру опадів, стану опадів тощо [2].

Таким чином, в ході спостереження в учнів починає формуватися новий світогляд: оточуючий світ реально існує і пізнається людиною; предмети і явища природи взаємопов'язані; природа являє собою єдине ціле; оточуючий світ постійно змінюється та ін.

Упровадження методу спостереження в навчальний процес повинний здійснюватися поетапно. Будь-яке спостереження починається з постановки мети, повідомлення завдання і визначення об'єкта спостереження. Для підтримання інтересу до предмету спостереження доцільно використовувати нетрадиційні методи навчання. Наприклад, можна запропонувати учневі закрити очі і уявити образ предмета – це метод розглядання. Підсилюючим методом закріплення образу предмета, явища є замальовування, розфарбовування чорно-білих малюнків. Важливу роль у спостереженні відіграє імітація, яка заставляє учнів вслухатися в явища, вдивляться, вловлювати ньюанси, які при при першому погляді залишилися поза увагою. Також доцільно час від часу давати завдання учням творчого характеру: складання віршів, оповідань, пісень, загадок та ін. Такий підхід відображає екологічний ідеал. У зв'язку з цим дуже важливим є не тільки дати дитині знання екологічної етики, але виховувати в неї такі якості як доброзичливість, співчуття, жаліть, турботливість по відношенню до природи [3].

Таким чином, метод спостереження забезпечує формування екологічної культури учнів, відображає безпосереднє спілкування їх з природою і прийняття її як особистої цінності.

Література

1. Аквилева Г.М. Наблюдения и опыты на уроках природоведения: Пособие для учителя нач. шк. – М.: Просвещение, 1988. – 99 с.
2. Байбара Т. Спостереження у процеси навчання природознавства // Початкова школа. – 2000. – № 6. – С. 11-13.
3. Борейко В.Е. Прорыв в екологическую етику. – Изд-е. третье, доп. – Серия. Охрана дикой природы. – Вып. 36. – К.: Киевский эколого-культурный центр, 2003. – 228 с.